

L'EDUCACIÓ ARTÍSTICA COM A EIX VERTEBRAL DE L'EDUCACIÓ. PROPOSTES DIDÀCTIQUES, NOVES TECNOLOGIES I RECURSOS WEB 2.0

Autora: Rosa Orero Ballester

Supervisora: Montse Guitert Catasús

Àrea de capacitació digital. Estudis d'Informàtica, Multimèdia
i Telecomunicacions.

Universitat Oberta de Catalunya - UOC -

Modalitat: A

Curs: 2010/11

Índex

1. Introducció	3
1.1 Antecedents	4
2. Treball dut a terme	6
2.1 Disseny del pla de treball	6
2.2 Metodologia emprada	7
2.3 Descripció dels recursos utilitzats	7
3. Material resultant	9
4. Conclusions	12
5. Agraïments	13
6. Bibliografia	13
7. Annexos	14

1. Introducció

Al llarg dels anys de docència he sentit sempre la necessitat d'incorporar a les programacions del curs, temes associats a l'art dins i fora de l'horari destinat a l'Educació Artística, o com normalment anomenem, a les hores de plàstica. A vegades he pogut treballar amb el/la company/a de nivell o altres ho he fet en solitari. D'ambdues maneres, la tasca ha estat sempre molt gratificant, tant pel que fa a les idees que van sorgint a mida que avança i creix el projecte, com per la bona resposta de l'alumnat. El resultat d'aquests treballs ha quedat sempre arxivat en el despatx del Cap d'Estudis i en altres dependències del centre, esperant que algun altre mestre/a els fes un cop d'ull i els utilitzés incorporant noves activitats i recursos.

Darrerament i amb l'ajut de les noves tecnologies, encara m'he sentit més motivada a transmetre al meu alumnat un conjunt de continguts globals partint de l'observació d'obres d'art amb les seves diferents disciplines: pintura, escultura, arquitectura, fotografia i cinema.

Aquesta inquietud per fer unes programacions annexes a les pròpies del curs, any darrera any, em va conduir al plantejament d'elaborar uns projectes interdisciplinaris des de primer a sisè de primària, basats amb l'Educació Artística com àrea principal, i alhora amb les característiques de flexibilitat i adaptabilitat a les diferents situacions d'ensenyament - aprenentatge en què es pot trobar el professorat, amb l'objectiu de posar-los a l'abast dels docents interessats i perquè els ajudi a elaborar els seus propis projectes.

Per dur a terme aquestes programacions necessitava temps i un horari flexible; per això vaig creure oportú sol·licitar una llicència d'estudis retribuïda que se'm va concedir.

El currículum d'Educació Primària estableix dos blocs de continguts dins de l'educació artística: explorar i percebre / interpretar i crear. Cada un d'aquests àmbits agrupen els continguts en dos apartats: visual i plàstica i música i dansa, que són els llenguatges que integren l'àrea.

Els quatre conceptes tenen raó de ser si ens basem amb la importància de l'educació vinculada als cinc sentits.

Cal aprendre a observar, sentir, emocionar-se... Hem d'orientar als alumnes cap a un equilibri harmònic amb la natura per poder manifestar el "jo" interior mitjançant la creativitat i, al mateix temps, adquirir una visió crítica de l'entorn més proper i del món en la seva globalitat. Conjuntament amb l'adquisició de coneixements teòrics i tècnics que complementaran la seva formació, els permetrà formar-se com a individus capaços d'expressar-se i realitzar-se, duent a terme creacions artístiques en les diferents disciplines i, a la vegada, hauran après a estructurar el pensament, a tenir un pensament crític, a dialogar amb si mateixos, i a comprendre i respectar la cultura pròpia i la d'altris.

El desenvolupament de la capacitat perceptiva ha de ser una de les parts més importants en el procés d'ensenyament - aprenentatge. És mitjançant la sensibilitat que les persones establim una interacció amb el medi. Com més oportunitats donem a l'alumnat per afavorir el desenvolupament dels sentits, la sensibilitat augmentarà alhora que potenciarà la seva espiritualitat.

Les noves tecnologies permeten i faciliten les adaptacions i ajuden a l'alumnat en el desenvolupament de les seves capacitats intel·lectuals i també a educar-se correctament en l'ètica i el respecte envers aquest nou món que s'ha incorporat a la nostra constel·lació, que ens il·lumina, ens atreu i se'ns fa imprescindible, però que ens és desconegut i, com a tal, com a ens desconegut, se l'ha de mirar amb precaució i respecte, al mateix temps que aprenem a circular per les seves carreteres, autopistes i dreceres.

El resultat final ha estat per a mi molt satisfactori i espero que encoratgi als i les companys/es de professió.

1.1 Antecedents

L'actual currículum de l'Educació Primària contempla dur a terme un projecte interdisciplinari, al menys, al llarg d'un cicle. La finalitat del projecte era posar a l'abast del professorat de primària, però alhora de qualsevol nivell de l'educació a qui pugui ser-li d'utilitat, propostes de projectes interdisciplinaris basats en l'Educació Artística com eix vertebral de l'educació i prenent com a referència el Currículum de Primària per a la programació dels continguts i l'adquisició de les competències bàsiques en totes les àrees i àmbits de l'educació.

L'objectiu era elaborar divuit projectes, tres per a cada nivell repartits entre els tres trimestres, aportant continguts curriculars de cada àrea, així com recursos TIC (*Tecnologies de la Informació i la Comunicació*) per aprofundir en el tema i àrea corresponent, i oferir pautes per al desenvolupament de les TAC (*Tecnologies per a l'Aprenentatge i el Coneixement*) en el procés d'ensenyament - aprenentatge, alhora que reivindicar la importància de l'Educació Artística.

Recordem les paraules del filòsof Plató:

“Una educació estètica és l'única que ofereix gràcia al cos i noblesa a la ment, i hem de fer de l'art la base de l'educació perquè pot operar a la infantesa, durant el somni de la raó, perquè quan la raó arribi, l'art haurà preparat el camí adient a seguir i l'escollirem com amic perquè ens acompanyi com ho ha fet des de fa molt de temps”.

Plató no ofería una altra possibilitat que l'art com a instrument de la primera educació, pensava que l'art és l'únic instrument que pot penetrar en els indrets més ocults de l'ànima.

Internet, les noves tecnologies, el treball col·laboratiu en xarxa i els nous recursos educatius, obren portes a nous models per a completar el procés d'ensenyament - aprenentatge i faciliten l'accés a l'educació i a l'autoformació a persones de diferent condició per raons d'edat, salut o disponibilitat horària, així com a escoles de diferent tipologia: CEIP, IES, escoles rurals, CEE, Aules hospitalàries i CFA.

Els objectius proposats eren:

- Elaborar Unitats Didàctiques interdisciplinàries partint de l'observació d'obres d'art en les vessants de la pintura, l'arquitectura i l'escultura.
- Crear un curs Moodle que permeti la participació i col·laboració d'altres docents.
- Facilitar enllaços i materials online per fer activitats.
- Potenciar programes educatius per a la creació d'obres d'art.
- Explorar, conèixer i experimentar les possibilitats que ofereixen les TIC, mitjançant els llenguatges artístics per a la realització de projectes expressius i de comunicació.
- Facilitar al professorat programes per iniciar-se en la utilització per a l'aprenentatge de les tecnologies de la informació i la comunicació.
- Desenvolupar mètodes de treball eficaços i adequats a cada nivell de l'Educació Primària que comprenguin l'adquisició de coneixements curriculars de totes les àrees, tenint com a punt de partida l'art en les vessants de pintura, arquitectura i escultura.
- Potenciar l'observació, la reflexió, l'experimentació, la creació i l'avaluació de manera gradual al llarg de l'Educació Primària.
- Veure, observar i comentar obres d'artistes, per incrementar els coneixements sobre els elements plàstics dels que el llenguatge en fa ús.
- Ajudar als alumnes a experimentar sensacions i saber expressar les emocions que s'obtenen en l'observació d'una obra d'art.
- Les Unitats Didàctiques recolliran continguts de cada àrea que siguin els adequats per a treballar amb l'obra escollida d'acord amb l'edat de l'alumnat.
- Es crearan enllaços a altres webs relacionades amb tècniques pictòriques i amb l'art en general, de tal manera que els recursos siguin útils als docents, als alumnes i a

tota la comunitat educativa que estigui interessada en consultar-les. La finalitat en si mateixa, és ensenyar i compartir coneixements, aprendre a aprendre.

2. Treball dut a terme.

S'han realitzat els divuit projectes seguint els passos següents:

2.1 Disseny del pla de treball

Fase 1. setembre-octubre

Realitzar una primera selecció d'artistes del món de la pintura, l'arquitectura i l'escultura i distribuir-los per nivells atenent-me a l'estil, la tècnica i els valors que transmeten en les seves obres, a fi de poder ser adaptats a les diferents edats de l'Educació Primària.

Iniciar la recerca d'informació referent a la vida i l'obra de cadascun consultant bibliografia i cercant recursos educatius online a fi de rebre la informació necessària per definir els objectius i continguts de les programacions a cada nivell.

Revisió i replantejament del pla de treball inicial. Selecció definitiva dels i de les artistes que intervindran en el projecte.

Fase 2. novembre-desembre

Començar la lectura, selecció i programació dels continguts adients per a cada nivell.

Començar la redacció de les Unitats Didàctiques.

Cercar informació sobre els/les artistes.

Cercar recursos pedagògics online.

Elaborar fitxes amb activitats didàctiques.

Corregir el treball realitzat.

Aprendre a utilitzar la plataforma Moodle.

Assistir a Jornades relacionades amb el projecte.

Fase 3. gener a juny

Elaborar les Unitats Didàctiques i les fitxes annexes.

Cercar informació sobre els/les artistes.

Cercar recursos pedagògics online.

Aprendre a utilitzar programes educatius i realitzar exemples.

Practicar la pujada d'arxius a la plataforma Moodle.

Participar en Jornades i cursos relacionats amb el projecte.

Fase 4. juny-juliol

Revisar totes les Unitats Didàctiques.

Completar el curs Moodle.

Fotocopiar i enquadrar el treball realitzat +CD.

Elaborar la memòria.

2.2 Metodologia emprada

Recerca d'informació i documentació dels i de les artistes mitjançant llibres, revistes especialitzades, webs d'art, vídeos, recursos online dels museus i altres entitats.

Recerca de programes educatius per realitzar activitats sobre els/les artistes.

Recerca de programes educatius per a treballar els continguts previstos en les àrees.

Pràctica de programes d'edició i confecció de exemples.

Redacció de les Unitats Didàctiques.

Confecció de fitxes amb activitats didàctiques.

Correcció del treball realitzat.

Creació del curs Moodle.

2.3 Descripció dels recursos utilitzats

Els recursos utilitzats han sigut llibres, webs, vídeos i programes educatius online. Per la seva extensió no es poden incloure en la memòria, es poden consultar en cada projecte. No obstant, i a mode de síntesi, refereixo alguns:

Bibliografia sobre els/les artistes.

Bibliografia psicopedagògica sobre l'educació artística i el desenvolupament de les intel·ligències.

Currículum de Primària.

Programa d'edició de pòsters multimèdia Glogster.

Presentacions amb SlideShare.

Programa d'aplicacions didàctiques DOCUMENTA.

Diverses webs relacionades amb l'Educació Artística i les TIC.

Exemples:

<http://www.educacontic.es/>

<http://artisticaeducacion.blogspot.com>

<http://jamillan.com/escuela20/>

<http://blog.educastur.es/luciaag/>

<http://es.wordpress.com/tag/educacion-artistica/>

<http://blog.educastur.es/cuate/2006/06/27/enredarte/>

Xarxa Social Educativa: Internet en el aula

<http://internetaula.ning.com/>

Webs de professorat:

Conèixer l'art de Frederic Chordà. Llicència retribuïda 1998-99

<http://www.xtec.es/~fchorda/credit/index.htm>

Recursos per a la comunicació digital sincrònica i asincrònica entre alumnes de centres ordinaris, atenció hospitalària o domiciliària i grups en risc d'exclusió social. Pilar Soro. Llicència retribuïda 2009-10

<http://sites.google.com/site/comunikatonline/>

Unitats Didàctiques d' Educació Física per a tots els cicles de primària. Victor Arribas

<http://www.tinet.cat/~varribas/>

Les intel·ligències múltiples a l'aula

<http://www.xtec.es/~nalart/Untitled-2.htm>

L'art del segle XX a l'escola. Mar Moron. Llicència retribuïda 2005-06

<http://xtec.net/~mmoron/L'ARTdelsegleXXa'ESCOLA/>

Educació emocional, una filosofia de vida de Mª Teresa Abellán Pérez, mestra i psicopedagoga.

<http://emocionat2.blogspot.com/2010/01/plastica-i-emocions.html>

Activitats de formació:

- Jornada d'educació i telecomunicacions. Instruments per a transformar l'educació. UAB, 11 de desembre de 2010.
- Jornada Espiral 2010: Tendencias emergentes en educación TIC-TAC.
Organitzada per l'Associació Espiral, 26 i 27 de novembre de 2010.
- TEDxRamblas: Un paseo por el aprendizaje. 20 de gener de 2011.
- Curs: Competència Artística i Cultural a l'escola. UAB, del 2 de febrer al 6 d'abril de 2011.

3. Material resultant

Elaboració de divuit projectes interdisciplinaris, tres per a cada nivell, des de primer a sisè d'Educació Primària. Per la seva adaptabilitat, els del cicle mitjà i cicle superior poden ser útils al primer cicle de l'ESO.

L'àrea principal és l'Educació Artística i estan relacionades totes les àrees.

A cada nivell es treballa la pintura, l'escultura i l'arquitectura.

Al cicle superior he inclòs també la fotografia.

He creat un curs Moodle a la plataforma del CEIP SOLCUNIT, de Cunit.

L'accés és públic i no es necessita codi ni contrasenya, s'ha d'entrar com a convidat/da.

Cercar el curs "Projectes Interdisciplinaris".

<http://agora.xtec.cat/ceipsolcunit/moodle/course/view.php?id=261>

Tots els projectes inclouen objectius, continguts i activitats dirigits a l'assoliment de les competències bàsiques i des de la contemplació de totes les intel·ligències.

- Intel·ligència Intrapersonal
- Intel·ligència Interpersonal
- Intel·ligència Espiritual o existencial

- Intel·ligència Lingüística
- Intel·ligència Visual - Espacial
- Intel·ligència Musical
- Intel·ligència Lògica - Matemàtica
- Intel·ligència Cinètica - Corporal
- Intel·ligència Naturalista

El plantejament metodològic es basa amb l'ús de les TIC (*Tecnologies de la Informació i la Comunicació*) i les TAC (*Tecnologies d'Aprenentatge i Coneixement*), amb la finalitat de posar les noves tecnologies de la informació al servei d'una millora en els processos d'ensenyament - aprenentatge.

RELACIÓ DELS PROJECTES

Les U.D. estan en format PDF i les fitxes amb Word.

CICLE INICIAL					
PRIMER CURS					
Trimestres	U.D.	Títol del projecte	Activitats	Sessions	Fitxes annexes
Primer	1	JOAN MIRÓ	13	28	12
Segon	2	HUNDERTWASSER	10	31	21
Tercer	3	FERNANDO BOTERO	12	25	11
SEGON CURS					
Primer	4	UN PASSEIG AMB ARQUITECTES	11	38	20
Segon	5	ESCULTURES! UN MAMUT, UNA GIRAFÀ, UNA BALENA...	11	26	16
Tercer	6	EDGAR DEGAS	12	28	10

CICLE MITJÀ					
PRIMER CURS					
Trimestres	U.D.	Títol del projecte	Activitats	Sessions	Fitxes annexes
Primer	7	PAUL GAUGUIN	11	34	11 + (*)
Segon	8	L'ARQUITECTURA VISTA PER CINQ ARQUITECTES	11	41	5 + (**)
Tercer	9	EDUARDO CHILLIDA	13	40	12
SEGON CURS					
Primer	10	ALEXANDER CALDER	10	35	12 + (***)
Segon	11	SANTIAGO CALATRAVA	9	23	18
Tercer	12	WASSILY KANDINSKY	10	21	4

(*) Conté un pòster multimèdia Glogster del pintor Paul Gauguin.

<http://taronja.edu.glogster.com/paul-gauguin/>

R.Orero

(**) Conté un treball amb DOCUMENTA

El resultat es troba a la galeria de projectes DOCUMENTA d'Educació Artística.

Projecte: ARQUITECTURA del Ceip. Solcunit - Cunit

L'adreça a la galeria és la següent:

<http://www.instalacionespedagogicas.net/documenta/galeria-documenta-educacio-artistica01.html>

L'adreça directa al projecte és:

http://www.documenta.cat/index.php?proyecto_token=225BC4DCCB6815EFB972DCAE626BA3DD

(***) Conté un pòster multimèdia Glogster i una presentació amb SlideShare de l'escultor cunitenc Miquel Díaz del Campo.

<http://taronja.edu.glogster.com/miquel-diaz-del-campo/>

R.Orero

<http://www.slideshare.net/taronja/miquel-daz-del-campo-escultor-i-joier>

R.Orero

CICLE SUPERIOR					
PRIMER CURS					
Trimestres	U.D.	Títol del projecte	Activitats	Sessions	Fitxes annexes
Primer	13	TAMARA DE LEMPIKA	13	33	4
Segon	14	ESCULTURES AL CARRER	12	37	5
Tercer	15	ARATA ISOZAKI	10	23	8
SEGON CURS					
Primer	16	LA FOTOGRAFIA I L'ART DEL SEGLE XXI	10	25	7
Segon	17	ROY LICHTENSTEIN	10	22	4
Tercer	18	ARQUITECTURA CONTEMPORÀNIA	12	31	4

4. Conclusions

Ha estat molt gratificant realitzar aquest treball i crec que el resultat és realment una proposta metodològica que només deixa entreveure tot el que es pot aconseguir amb la incorporació de les TIC i les TAC al procés d'ensenyament – aprenentatge.

En tots els projectes predomina una metodologia enfocada a l'assoliment dels següents objectius referits al Currículum de Primària:

- Explorar, conèixer i experimentar les possibilitats que ofereixen la veu, el cos, els sons, els instruments, l'experiència artística, la comunicació audiovisual, els materials, les TIC, mitjançant els llenguatges artístics i la realització de projectes expressius i de comunicació.
- Mostrar curiositat per com les artistes i els artistes indaguen en el coneixement, l'experiència i la imaginació per fer música, arts escèniques i arts plàstiques i arts audiovisuals.
- Utilitzar la comunicació audiovisual i les TIC per a la cerca d'informació i conèixer els codis del llenguatge audiovisual per elaborar produccions tant de forma autònoma com en combinació amb altres mitjans i materials.
- Gaudir de l'aproximació a les manifestacions artístiques i desenvolupar una posició crítica i un posicionament pluralista en l'aproximació als/les artistes, als autors/es i a les manifestacions artístiques i culturals.
- Comprendre que les manifestacions artístiques i culturals estan fetes per homes i dones i per a la gent, i representen les seves experiències, idees i emocions.

L'ús de metodologies implícites a la web 2.0 afavoreixen la comunicació, la integració social i, especialment, la curiositat i el descobriment per les coses i persones per part d'aquells que participen en elles. Enfront d'una organització vertical de l'aprenentatge, es proposa una visió completament horitzontal, on l'aprenentatge del grup es supedita a l'individual.

Elaborar divuit projectes ha estat un repte individual important i m'ha fet adonar de les possibilitats que ofereixen cadascun per a ser treballats col.laborativament. El fet d'estar disponibles a la xarxa ofereix aquesta possibilitat.

També ha estat molt encoratjador descobrir la tasca realitzada pels departaments pedagògics de diferents entitats, museus, fundacions, portals d'art d'arreu del món, que preparen activitats didàctiques de manera lúdica a fi d'apropar als infants i als joves al món de l'art en totes les seves vessants.

5. Agraïments:

A Pilar Soro Mateos, mestra, per les informacions facilitades i la seva total disponibilitat i dedicació en l'assessorament i ajut en les tasques informàtiques.

A Montse Guitert Catasús, supervisora del projecte.

Als escriptors Antonio Hurtado Poyatos i Blas López Checa per la seva col·laboració amb poemes i relats per a l'àrea de llengua castellana.

6. Bibliografia

Aquesta relació correspon a la bibliografia general emprada. La bibliografia específica de cada artista, així com les webs i els vídeos corresponents, per la seva extensió no s'inclouen en la memòria però es poden consultar en els diferents projectes.

6.1 Bibliografia general

VV.AA. (2009): Tecnologías en los entornos de Infantil y Primaria. Madrid. Síntesis.

LANCASTER, J (1991): Las artes en la educación primaria. Madrid. Morata/MEC.

AGIRRE, I (2000): Teorías y prácticas en la educación artística. Ideas para una revisión pragmatista de la experiencia estética. Pamplona. Universidad Pública de Navarra.

RNHEIM, R (1979): Arte y percepción visual. Madrid. Alianza.

EDWARDS, B (1994): Aprender a dibujar con el lado derecho del cerebro. Barcelona. Urano.

EISNER, E.W (1993): Educar la visión artística. Barcelona. Paidós.

EISNER, E.W (2004): El arte y la creación de la mente. Barcelona. Paidós.

GADNER, H (1994): Educación Artística y desarrollo humano. Barcelona. Paidós.

ROOT-BERNSTEIN, R i M (2002): El secreto de la creatividad. Barcelona. Kairós.

VV.AA. (2003): Figuras, formas, colores: propuestas para trabajar la educación plástica y visual. Barcelona. Graó.

GADNER, H (2004): Inteligencias múltiples. La teoría en la práctica. Barcelona. Paidós.

BARGE-GALL, F. (2009): Cómo hablar de arte a los niños. Donostia. Nerea.

VV.AA. (2005): Menús de educación visual y plástica. Siete propuestas para desarrollar en el aula. Barcelona. Graó.

PAOLORSI, S / SAEY, A (2004): Las artes plásticas en la escuela primaria. Barcelona. Ceac.

DIRECCIÓ GENERAL DE L'EDUCACIÓ BÀSICA I EL BATXILLERAT (2009): Del currículum a les programacions. Una oportunitat per a la reflexió pedagògica a l'educació bàsica. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2007): Currículum d'educació primària . Decret 142/2007 DOG núm. 4915 de 29-06-2007. Barcelona. Departament d'Educació.

7. Annexos

Volum I : Memòria

Relació dels divuit projectes.

Projectes Interdisciplinaris per a primer d'Educació Primària.

CD amb la memòria i els projectes.

Volum II: Relació dels divuit projectes.

Projectes Interdisciplinaris per a segon d'Educació Primària.

Volum III: Relació dels divuit projectes.

Projectes Interdisciplinaris per al Cicle Mitjà d'Educació Primària.

Volum IV: Relació dels divuit projectes.

Projectes Interdisciplinaris per al Cicle Superior d'Educació Primària.